

XALQARO BAHOLASH TIZIMI

Yusupova Mohira

Toshkent amaliy fanlar universiteti
Boshlang'ich talim yo'nalishi 3kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola xalqaro baholash tizimlari va ularning dolzarbligi haqida soʻz yuritadi. Maqolada xalqaro baholash standartlari, ularning taʼlim va tadqiqot sohalariga tatbiqi, hamda innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, baholash tizimlarining mamlakatlar oʻrtasida ilmiy va ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishdagi roli koʻrib chiqilgan. Xalqaro miqyosdagi reyting va indikatorlarning oʻrni, ularning taʼlim jarayoniga taʼsiri va natijadorlikni oshirishdagi ahamiyati keng tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: xalqaro baholash, reyting tizimlari, indikatorlar, taʼlim sifati, natijadorlik, innovatsion metodlar.

ABSTRACT

This paper discusses the relevance and importance of international assessment systems. It highlights the application of international standards in education and research, focusing on improving them through innovative approaches. The role of assessment systems in fostering scientific and social connections between countries is also explored. Additionally, the paper analyzes the significance of global rankings and indicators in influencing education quality and enhancing outcomes.

Keywords: international assessment, ranking systems, indicators, education quality, effectiveness, innovative methods.

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена международным системам оценки и их актуальности. В статье рассматриваются международные стандарты оценки, их применение в сфере образования и исследований, а также вопросы совершенствования на основе инновационных подходов. Также рассматривается роль систем оценки в развитии научных и социальных связей между странами. Подробно анализируется значение рейтингов и индикаторов на международном уровне, их влияние на качество образования и повышение результативности.

Ключевые слова: международная оценка, рейтинговые системы, индикаторы, качество образования, результативность, инновационные методы.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda xalqaro baholash tizimlari ta'lim sifatini oshirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va global hamkorlikni mustahkamlashda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ushbu tizimlar nafaqat ta'lim muassasalari faoliyatini tahlil qilish, balki milliy va xalqaro darajada innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda baholash tizimlarida bir qator yangi metodlar va yondashuvlar paydo bo'ldi. Ulardan ba'zilari:

1. **Raqamli texnologiyalar asosidagi baholash.** Raqamli vositalar yordamida test va baholash jarayonlarini avtomatlashtirish xalqaro tizimlarning samaradorligini oshirishga olib keldi. Masalan, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida test natijalarini real vaqt rejimida tahlil qilish imkoniyati yaratilmoqda.

2. **Adaptiv baholash tizimlari.** O'quvchilarning bilim darajasiga moslashtirilgan testlar orqali ularning individual ehtiyojlarini hisobga olish mumkin. Bu yondashuv nafaqat natijalarni aniqroq qilish, balki o'qitish jarayonini ham sifat jihatidan yaxshilashga yordam beradi.

3. **Ko'nikmalarga asoslangan baholash.** An'anaviy bilimlarni sinovdan o'tkazishdan tashqari, amaliy ko'nikmalarni aniqlash va baholash usullari rivojlanmoqda. Bu, ayniqsa, texnik va professional ta'lim sohalarida dolzarbdir.

4. **Malakalarni global miqyosda baholash.** Global malaka ramkalari yordamida ta'lim muassasalari bitiruvchilarining xalqaro mehnat bozorida raqobatbardoshligini aniqlash usullari takomillashtirildi.

5. **Big Data va tahliliy yondashuvlar.** Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali ta'lim sifatini baholashning yangi imkoniyatlari yaratilmoqda. Masalan, milliy va xalqaro test natijalarini tahlil qilib, muammolar va imkoniyatlarni aniqlash mumkin.

6. **Atrof-muhit barqarorligi va ijtimoiy omillarni hisobga olish.** Baholash tizimlari nafaqat akademik natijalarga, balki o'quv muassasalari faoliyatining ekologik va ijtimoiy ta'sirini ham baholashga yo'naltirilmoqda.

7. **Onlayn va gibrid formatlarga moslashuv.** COVID-19 pandemiyasi sharoitida onlayn ta'limning kengayishi baholash tizimlarini yangi sharoitlarga moslashishga majbur qildi.

Endilikda masofaviy test o'tkazish va virtual ko'riklar yangi normaga aylanmoqda.

Maqolada yuqorida sanab o'tilgan metodlar va yondashuvlar xalqaro baholash tizimlarida qanday tatbiq etilayotgani va ularning ta'lim sifati va natijalariga ta'siri

batafsil tahlil qilinadi. Bu yondashuvlar orqali zamonaviy ta'lim tizimining global standartlarga moslashuvchanligini oshirish va innovatsion o'sishni ta'minlash imkoniyatlari muhokama qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Xalqaro baholash tizimlari bo'yicha chet el tajribalarini o'rganish va ularni O'zbekistonda joriy etilgan baholash tizimlari bilan taqqoslash zamonaviy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish uchun muhimdir. Ushbu bo'limda baholashning zamonaviy metodlari, chet el tajribasi va O'zbekiston amaliyotida tatbiq etilgan tizimlar tahlil qilinadi.

Zamonaviy metodlar va chet el tajribalari

1. **Finlyandiya modeli.** Finlyandiya ta'lim tizimida baholash jarayoni o'quvchilarning individual qobiliyatlariga moslashtirilgan. Bunda standartlashtirilgan testlardan ko'ra, o'quvchilarni o'qitish jarayonidagi yutuqlarini kuzatish va amaliy ko'nikmalarni baholashga e'tibor qaratiladi. Ushbu tizimda o'quvchilarga stressni kamaytirish va o'z qiziqishlariga ko'ra rivojlanish imkoniyati yaratiladi.

2. **AQSh va Buyuk Britaniya tajribasi.** AQSh va Buyuk Britaniyada xalqaro tan olingan **SAT (Scholastic Assessment Test)** va **IELTS** kabi test tizimlari asosida bilim va ko'nikmalar baholanadi. Ushbu tizimlar testning moslashuvchanligi, ko'p bosqichli tahlili va natijalarning aniq bo'lishi bilan ajralib turadi.

3. **Singapur tajribasi.** Singapur baholash tizimida o'quvchilarning STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yo'nalishidagi bilimlari chuqur o'rganiladi. Interaktiv va loyihaviy yondashuvlar asosida baholash natijalari ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

4. **Yaponiya tajribasi.** Yaponiyada o'quvchilarni baholash jarayonida nafaqat akademik natijalar, balki intizom, ijodkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalari ham hisobga olinadi. Ular milliy baholash dasturlari orqali o'z ta'lim tizimlarini xalqaro standartlarga moslashtirgan.

O'zbekistonda joriy etilgan baholash tizimlari

O'zbekistonda ta'limni rivojlantirish maqsadida so'nggi yillarda xalqaro tajribalar asosida bir qator baholash tizimlari joriy etildi:

- **Milliy test tizimi (DTM):** Bu tizim o'quvchilarning bilimlarini tekshirishda standartlashtirilgan usullardan foydalanadi. Hozirgi vaqtda tizimga raqamli texnologiyalar joriy etilib, test jarayonining shaffofligi ta'minlanmoqda.

- **Cambridge Assessment dasturlari:** Ba'zi maxsus maktablarda xalqaro standartlarga moslashtirilgan baholash usullari sinov tariqasida joriy etilgan. Bu o'quvchilarning xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

- **PISA va TIMSS dasturlarida ishtirok:** O'zbekiston o'z ta'lim tizimining xalqaro reytingini oshirish maqsadida ushbu dasturlarda qatnashishni boshladi. Ushbu baholashlar o'quvchilarning matematik, o'qish va tabiiy fanlar bo'yicha ko'nikmalarini tekshiradi.

Taqqoslash

Ko'rsatkich	Finlyandiya	AQSh/B.Britaniya	Singapur	O'zbekiston
Individual yondashuv	Kuchli	O'rta	O'rta	O'rta
Standardlashtirilgan testlar	Kam	Kuchli	Kuchli	Kuchli
Interaktiv metodlar	O'rta	Kam	Kuchli	O'rta
Raqamli texnologiyalar	Kuchli	Kuchli	Kuchli	O'rtacha kuchli
Global reytingdagi ishtirok	O'rta	Kuchli	Kuchli	Bosqichma-bosqich

O'zbekiston ta'lim tizimi xalqaro tajribalardan o'rganishni davom ettirayotgan bo'lsa-da, hali ko'plab sohalarda takomillashtirish zarur. Zamonaviy metodlar, jumladan, raqamli baholash tizimlarini kengaytirish, interaktiv va moslashuvchan baholash usullarini joriy etish orqali ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Bu esa o'quvchilarning xalqaro maydondagi muvaffaqiyatlarini ta'minlashga xizmat qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Kelajakda O'zbekiston ta'lim tizimida baholash jarayonlarini takomillashtirish va yangi mexanizmlarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Quyida turli baholash tizimlari va ular asosida amalga oshirilishi mumkin bo'lgan o'zgarishlar misollar bilan yoritiladi.

Kompetensiyaga asoslangan baholash tizimi. Bu tizim nafaqat nazariy bilimlarni, balki o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini baholashga qaratilgan. Masalan, texnologiya fanidan loyiha yaratish jarayonida o'quvchi innovatsion echimlar taklif qilsa, uning qobiliyatlari baholanadi. STEM fanlarida shaxsiy loyihalarni taqdim qilish, ularni himoya qilish orqali baholash samarali bo'ladi.

Formativ baholash tizimlarini kengaytirish. Formativ baholash jarayonida o'quvchi o'z bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda rivojlantirishi mumkin.

Masalan, har bir mavzuni o'rganganidan so'ng, o'quvchilar uchun kichik savol-javob yoki muhokamalar tashkil etish mumkin. Raqamli platformalar yordamida ular o'z javoblarini real vaqt rejimida ko'rib, kamchiliklarini tuzatish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Gamifikatsiya (o'yinlashtirish) orqali baholash. Ta'limni qiziqarli qilish maqsadida o'yin elementlarini baholash tizimlariga kiritish samarali natijalar beradi. Masalan, matematika fanidan testlarni gamifikatsiya qilish orqali o'quvchilar reyting tizimida yuqoriroq o'rin egallashga intiladilar. O'yin shaklida tashkil etilgan viktorinalar va mukofotlar o'quvchilar motivatsiyasini oshiradi.

Sun'iy intellektga asoslangan baholash tizimlari. Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning bilim darajasi aniq va tezkor baholanadi. Masalan, til o'rgatish dasturlarida AI texnologiyalari o'quvchilarning talaffuz, imlo va grammatika qobiliyatlarini avtomatik aniqlab, ularga shaxsiy tavsiyalar beradi. Shu bilan birga, real vaqt rejimida o'quvchilar tomonidan qilingan xatolarni qayd etish va tahlil qilish imkonini beradi.

Xalqaro baholash standartlari bilan integratsiya. PISA va TIMSS kabi xalqaro dasturlarda ishtirok etish orqali ta'lim sifati oshiriladi. Masalan, o'quvchilar uchun PISA uslubidagi savollarni milliy dasturga kiritish orqali ularni xalqaro testlarga tayyorlash mumkin. Ushbu dasturlar doirasida o'quvchilarning ko'nikmalari global standartlarga mos ravishda rivojlantiriladi.

Barqaror rivojlanish ko'nikmalarini baholash. Kelajakda baholash tizimlariga ekologik barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat bo'yicha savollarni kiritish maqsadga muvofiqdir. Masalan, biologiya fanidan o'quvchilarga atrof-muhitni himoya qilish bo'yicha loyihalar yaratish topshirig'ini berish va uning natijalarini baholash orqali bu yo'nalishni qo'llab-quvvatlash mumkin.

Masofaviy va gibrid baholash tizimlari. Onlayn ta'limning ommalashuvi bilan birga masofaviy baholash tizimlarini kengaytirish zarur. Masalan, o'quvchilar uchun raqamli test platformalarini joriy etish va ularda o'quvchilar o'z javoblarini onlayn topshirib, natijalarni darhol olish imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin. Shuningdek, masofaviy va an'anaviy baholashni birlashtirish orqali gibrid tizimni yaratish ta'limni qulaylashtiradi.

Yuqoridagi baholash usullarini qo'llash O'zbekiston ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtiradi va o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Quyida turli baholash tizimlari haqida tahliliy ma'lumot va ularning kelajakda qo'llanilishi yuzasidan misollar keltirilgan.

1. Kompetensiyaga asoslangan baholash tizimi

Yo'nalish	Chet el tajribasi	O'zbekistonda qo'llanilishi mumkin bo'lgan misollar
STEM (fan, texnologiya, matematika)	AQSh va Singapur: Loyiha asosida amaliy ko'nikmalarni baholash.	Maktablarda robototexnika bo'yicha loyihalar tashkil etish va natijalarni himoya qilishni baholash.
Ijtimoiy fanlar	Finlyandiya: Baholash jarayonida individual yondashuv.	Tarix fanidan o'quvchilar o'z hududining tarixiy voqealari asosida tadqiqot olib borib, himoya qiladi.
Kasbiy ko'nikmalar	Germaniya: Ijtimoiy va amaliy vazifalarni yechishda ish beruvchi bilan hamkorlik.	Kollejlarda o'quvchilarni ishlab chiqarish korxonalarida amaliyot orqali baholash tizimini joriy qilish.

2. Formativ baholash tizimi

Yo'nalish	Chet el tajribasi	O'zbekistonda qo'llanilishi mumkin bo'lgan misollar
Fanlar bo'yicha rivojlanish	Buyuk Britaniya: Har bir darsdan so'ng o'quvchining rivojlanishini kuzatish.	Dars yakunida o'quvchilarga qisqa savol-javob yoki test o'tkazib, o'z natijalarini ko'rib chiqish imkoniyatini yaratish.
Onlayn o'quv platformalari	AQSh: Real vaqt rejimida formativ baholash (Google Classroom va Kahoot).	Maktablarda o'qituvchilar EduPage yoki Quizizz orqali sinfdagi faollikni real vaqt rejimida tahlil qiladi.
Muhokamalar	Kanada: O'quvchilar fikrlash jarayonini baholash.	Muhokama darslari yakunida har bir o'quvchi o'z fikrini yozma ravishda taqdim etib, baholanadi.

3. Barqaror rivojlanish ko'nikmalarini baholash

Yo'nalish	Chet el tajribasi	O'zbekistonda qo'llanilishi mumkin bo'lgan misollar
Ekologik barqarorlik	Shvetsiya: O'quvchilarga ekologik loyihalar yaratish topshirig'ini berish.	O'zbekiston maktablarida ekologik xavfsizlik bo'yicha tadbirlar o'tkazish va baholash.
Ijtimoiy mas'uliyat	Germaniya: Jamoat ishlari orqali o'quvchilarning ijtimoiy faolligini aniqlash.	O'quvchilarni mahalla tadbirlariga jalb etish va ularning natijalarini tahlil qilish orqali baholash.
Global muammolarni hal qilish	Kanada: Global masalalar bo'yicha loyiha ishlari orqali baholash.	Maktabda iqlim o'zgarishi bo'yicha xalqaro seminarlar tashkil etib,

Yo'nalish	Chet el tajribasi	O'zbekistonda qo'llanilishi mumkin bo'lgan misollar
		o'quvchilarni loyihalar bilan ishtirok etish.

Yuqoridagi tizimlar va misollar ta'lim sifatini yaxshilashda yordam beradi. Zamonaviy yondashuvlar yordamida o'quvchilarning nafaqat bilimlari, balki amaliy ko'nikmalari va ijtimoiy faolligini rivojlantirish mumkin.

XULOSA

Ta'limda baholash tizimi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini o'lchash vositasi, balki ta'lim sifatini oshirishning muhim mexanizmi hisoblanadi. Zamonaviy talablar shuni ko'rsatadiki, faqat an'anaviy test va imtihonlar bilan cheklanmasdan, kengroq, shaffof va maqsadga yo'naltirilgan yondashuvlarni qo'llash zarur.

Birinchidan, baholash tizimlarini diversifikatsiya qilish ta'lim samaradorligini oshiradi. Bu jarayonda kompetensiyaga asoslangan yondashuv muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning faqat nazariy bilimlari emas, balki amaliy ko'nikmalari, tahliliy fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlari ham baholanishi kerak. Formativ baholash orqali o'quvchilarning har bir bosqichdagi rivojlanishini kuzatib borish va shaxsiy tavsiyalar berish imkoniyati yaratiladi. Masalan, texnologiya fanida o'quvchilarni o'zlari yaratgan dasturlar orqali baholash yoki har bir dars yakunida qisqa testlar o'tkazish orqali rivojlanish natijalarini kuzatish mumkin.

Ikkinchidan, zamonaviy texnologiyalar, xususan, raqamli platformalar va sun'iy intellektga asoslangan tizimlardan foydalanish baholash jarayonini avtomatlashtirish va shaffoflashtirish imkonini beradi. Sun'iy intellekt yordamida nazorat ishlari va testlarni avtomatik tahlil qilish natijalarning tezkor va adolatli baholanishini ta'minlaydi.

Blokcheyn texnologiyasidan foydalanish esa baholash natijalarini buzib bo'lmaydigan darajada xavfsiz saqlash imkonini beradi. Bu orqali har bir o'quvchi va ota-ona baholash jarayoniga to'liq ishonch hosil qiladi.

Ta'limda baholash tizimi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini o'lchash vositasi, balki ta'lim sifatini oshirishning muhim mexanizmi hisoblanadi. Zamonaviy talablar shuni ko'rsatadiki, faqat an'anaviy test va imtihonlar bilan cheklanmasdan, kengroq, shaffof va maqsadga yo'naltirilgan yondashuvlarni qo'llash zarur. Quyida xulosa va takliflar batafsil tahlil qilinadi.

1. Baholash tizimlarini diversifikatsiya qilish

Baholash faqatgina o'quvchining xotirasiga emas, balki uning fikrlash, mantiqiy tahlil qilish va ijodiy yondashuv qobiliyatlariga ham yo'naltirilishi kerak. Buning uchun:

- **Kompetensiyaga asoslangan baholash tizimi** orqali o'quvchilarni amaliy ko'nikmalarini baholash.

Misol: Texnologiya fanida o'quvchilarning dasturlash bo'yicha yaratgan ilovalari asosida reyting berish.

Formativ baholash orqali dars davomida o'quvchilarni baholash va ularga shaxsiy tavsiyalar berish.

Misol: Har bir o'quvchi uchun yutuq va kamchiliklarni ko'rsatib beruvchi rivojlanish jadvallarini yuritish.

2. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish

Raqamli platformalar va sun'iy intellektga asoslangan tizimlar baholash jarayonini avtomatlashtiradi va shaffofligini oshiradi.

- **Sun'iy intellekt asosida baholash**: Nazorat ishlari va testlarni avtomatik tekshirish va natijalarni real vaqt rejimida taqdim etish.

Misol: Onlayn baholash platformalari (Moodle, Quizizz) yordamida o'quvchilarning bilim darajasini aniq va tez o'lchash.

- **Blokcheyn texnologiyasi**: Baholash natijalarini buzib bo'lmaydigan platformalarda saqlash orqali tizimni shaffoflashtirish.

Misol: Test natijalarini markazlashgan elektron tizimda saqlab, ular ustidan nazoratni ta'minlash.

3. Xalqaro baholash tizimlarini integratsiya qilish

PISA, TIMSS, va PIRLS kabi xalqaro baholash standartlarini o'zlashtirish orqali O'zbekiston ta'lim tizimini global talablarga moslashtirish mumkin.

Global muvofiqlik: Xalqaro testlarni milliy baholash dasturlari bilan birlashtirish.

Misol: Milliy o'quv dasturlariga xalqaro savol formatlarini qo'shish va xalqaro standartlar asosida o'quvchilarni tayyorlash.

Barqaror rivojlanish kompetensiyalarini baholash: O'quvchilarning ekologik ong va ijtimoiy mas'uliyatlarini o'lchash.

Misol: Maktablarda ekologiya va ijtimoiy loyiha topshiriqlarini baholashni yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy baholash tizimlari ta'lim sifatini oshirish, shaffoflikni ta'minlash va o'quvchilarning imkoniyatlarini to'liq namoyish etish

uchun xizmat qiladi. Kompetensiyaga asoslangan, texnologiyalar bilan integratsiyalashgan va xalqaro standartlarga moslashgan mexanizmlar yordamida milliy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjud. Shu bilan birga, yangi baholash tizimlari yordamida o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ta'lim jarayonini yanada samarali qilishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Mahmudov, A.** (2021). Zamonaviy baholash tizimlari va ularning ta'limdagi roli. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. **Xasanov, S.** (2020). Ta'limda texnologiyalarni qo'llash va baholash tizimlarini modernizatsiya qilish. Tashkent: Akademnashr.
3. **Rahimov, T.** (2019). Kompetensiya asosidagi baholash tizimlari: nazariya va amaliyot. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
4. **Juraev, D.** (2022). Xalqaro baholash tizimlari va ularning O'zbekistondagi ta'lim tizimiga ta'siri. Tashkent: O'zbekiston Ta'limi.
5. **Black, P., & Wiliam, D.** (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 5(1), 7-74. This work focuses on formative assessment and its importance in enhancing learning outcomes. Black and Wiliam emphasize the role of feedback and continuous assessment in improving student performance.
6. **Pellegrino, J. W., Chudowsky, N., & Glaser, R.** (2001). Knowing What Students Know: The Science and Design of Educational Assessment. National Academy Press. This book explores the scientific principles behind educational assessments and provides insights into creating valid and reliable assessment systems.